



**Наталія КОВТУН,**  
*аспірантка кафедри  
кримінального права та кримінології  
юридичного факультету  
Львівського національного університету  
імені Івана Франка*

## **ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ДОДАТКОВЕ ПОКАРАННЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ**

**Ключові слова:** *додаткові покарання; злочин; неповнолітні.*

**У**ст. 98 Кримінального кодексу України (далі – КК України) законодавець передбачає систему покарань для неповнолітніх злочинців. Як і в загальній системі покарань, вони також поділяються на основні, додаткові і ті, що можуть бути застосовані і як основні, і як додаткові. Суперечливим у цій градації є законодавчий підхід до такого покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Адже воно може бути застосоване до неповнолітніх тільки як додаткове. При цьому законодавець на відміну від усіх інших покарань не скорочує строки у випадку призначення його неповнолітнім. Такий неоднозначний підхід щодо вказаного покарання обумовлює необхідність окремого дослідження особливостей його застосування до неповнолітніх злочинців.

Проблемам застосування до неповнолітніх додаткових покарань в юридичній літературі присвячено недостатньо уваги. Аналізуючи покарання, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, вчені здебільшого звертали увагу на основні. Враховуючи те, що в чинному КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути застосоване до неповнолітніх тільки як додаткове покарання, особливості його застосування, як правило, залишилися поза увагою вчених.

Отож у статті розглянемо особливості застосування до неповнолітніх додаткового

покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а також внести відповідні пропозиції щодо вдосконалення КК України в частині, що стосується регламентації вказаного покарання.

У системі покарань в ст. 51 КК України законодавець вже традиційно для вітчизняного кримінального законодавства передбачає таке покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. В КК України 2001 року передбачено певні зміни щодо застосування цього покарання. Так, мінімальні та максимальні строки його застосування, залежно від того, призначається воно як основне чи додаткове – різні; на відміну від тих, що були встановлені КК УРСР 1960 року. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КК України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років або як додаткове на строк від одного до трьох років. На нашу думку, підхід законодавця щодо строків цього покарання потребує удосконалення. Йдеться про те, що додаткове покарання за своїм функціональним призначенням спрямоване на корегування впливу основного покарання, яке у собі містить основний тягар правообмежень. З урахуванням цього положення додаткове покарання за жодних умов не може бути суворішим за основне, адже в іншому випадку

порушуються правила поділу покарань на основні і додаткові. Нескладно помітити, що в ч. 1 ст. 55 КК України законодавець порушує цей концептуальний принцип, оскільки строк розглядуваного додаткового покарання може перевищувати строк основного. Вважаємо, що законодавцю варто чітко встановити різницю у строках застосування позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю таким чином, щоб відокремити основне покарання від додаткового. З огляду на це можна підтримати позицію вчених, які вважають, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може застосовуватися тільки до тих основних покарань, які є більш суворими [1, 301].

На жаль, це не єдине недопрацювання законодавчого формулювання розглядуваного покарання. Законодавець приділив недостатньо уваги формулюванню санкцій статей Особливої частини КК України саме щодо покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Так, в ряді випадків, зокрема, в п'яти статтях Загальної частини та в санкціях двадцяти трьох статей Особливої частини КК України він називає його «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю». В одній статті Загальної частини та ста семи санкціях статей Особливої частини КК України він називає його «позбавлення права обіймати певні посади *чи* займатися певною діяльністю». В санкції ч. 5 ст. 143 КК України це покарання взагалі названо як «позбавлення права обіймати певні посади *і* займатися певною діяльністю» [2].

Вчені висловлювали пропозиції щодо необхідності чітко визначити в кримінальному законі перелік посад та видів діяльності, позбавити права обіймати чи займатися якими має право суд. У такий спосіб пропонується досягти максимального звуження судового угляду при призначенні цього покарання [3, 118]. На нашу думку, навряд чи такий підхід до вказаного покарання покращить ефективність правозастосування. Сфера судового угляду в такому випадку справді суттєво звужиться, проте відповідно

так само звужиться і сфера застосування даного виду покарання. Адже казуальний підхід до визначення переліку посад та видів діяльності суттєво обмежить можливість застосування даного покарання. Такий висновок однозначно випливає із правил формальної логіки щодо співвідношення змісту та обсягу понять. Чим більше у змісті поняття ознак, тим вужчий його обсяг, і навпаки. Крім того, навряд чи законодавцю вдасться навести вичерпний перелік усіх видів посад та професій, які суд може заборонити відповідно займати або опанувати засудженому. З огляду на викладене існуючий законодавчий підхід щодо формулювання даного виду покарання варто визнати більш вдалим. Вказану проблему можна усунути шляхом правильного правозастосування. Так, прийнявши рішення про позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, суд у вироку повинен сформулювати це таким чином, щоб засуджений не мав права обіймати вказані посади в будь-якій галузі господарства або сфері діяльності, а також був позбавлений можливості обіймати посади або займатися діяльністю, за своїм характером і обсягом повноважень однаковими з тими, використовуючи які, він вчинив злочин. До посад, на обіймання яких можлива заборона, можуть належати платні та безоплатні, постійні і тимчасові, виборні й ті, що обіймаються за призначенням. При цьому сфера застосування даного виду покарання може охоплювати не тільки посадових чи службових осіб, вона поширюється на необмежене коло професій (водії авто- й електротранспорту, програмісти тощо) [4, 74].

У ст. 51 КК України простежується позиція законодавця створити систему покарань, в якій би вони були розміщені від найлегшого до найтяжчого. Щоправда, в такому разі законодавець не до кінця послідовний. Так, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю вважається більш тяжким покаранням, ніж штраф. Із цим, на наш погляд, варто погодитися, оскільки це покарання вражає не тільки майнові права засудженого, а також і його трудові права, що в цілому позначається на правовому статусі особи. Проте в п. 3 ст. 89 КК України, коли йдеться про

строки погашення судимості, вказано, що особи, засуджені до позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, після виконання цього покарання визнаються такими, що не мають судимості. Але особи, засуджені до штрафу, визнаються такими, що не мають судимості, лише в тому випадку, коли вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчиняють нового злочину. Очевидно, що законодавець мав би відповідно збільшити строки судимості у випадку застосування до особи покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Окремо необхідно розглянути питання про обчислення строків цього додаткового покарання. Так, в ч. 3 ст. 55 КК України вказано, що у випадку призначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткового покарання до арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні або позбавлення волі на певний строк – воно поширюється на увесь час відбування основного покарання і до того ж на строк, встановлений вироком. Нескладно помітити, що у таких випадках фактично строк додаткового покарання штучно збільшується. Так, наприклад, якщо неповнолітньому призначено покарання у виді позбавлення волі на строк п'ять років і вказане додаткове покарання на строк три роки, то фактично неповнолітній буде позбавлений відповідного права протягом восьми років. Вивчення наукової літератури засвідчує, що увагу вчених вже привертала недосконалість розглянутих законодавчих положень, а відтак висувались різні пропозиції щодо шляхів її усунення. У першому варіанті вирішення цієї проблеми запропоновано обчислювати строки цього додаткового покарання одночасно з обчисленням строків відбування засудженим основного покарання незалежно від його виду. У другому наголошено на необхідності відстрочувати відбування цього покарання і обчислювати його строки після припинення відбування засудженим основного покарання у виді позбавлення волі, арешту, тримання в дисциплінарному батальйоні, обмеження волі [5, 7–8; 6, 116]. Вважаємо найбільш

вдалим саме другий варіант. На перший погляд може скластися враження, що під час відбування неповнолітнім основного покарання він матиме можливість займатися певною діяльністю чи обіймати певні посади. Формально це так. Проте така формальна можливість суттєво обмежується об'єктивними умовами відбування основного покарання, пов'язаного з ізоляцією. В даному випадку ми вважаємо, що адміністрація відповідної виправної установи має всі можливості для того, щоб фактично не дати можливість засудженому виконувати відповідну роботу, або ж навпаки, з урахуванням особи засудженого надати йому відповідну можливість і полегшити у такий спосіб тягар відбування основного покарання. Хоча з формальної точки зору відповідно до ч. 3 ст. 30 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) адміністрація арештного дому, кримінально-виконавчої установи, командування дисциплінарного батальйону, військової частини чи начальник гарнізону, де відбуває покарання особа, засуджена до додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, не може використовувати працю засудженого на роботах, виконання яких йому заборонено згідно з вироком суду. Крім того, вважаємо, що у період відбування основного покарання, пов'язаного з ізоляцією, засуджений не зможе повною мірою відчувати каральний та виправний ефект від розглядуваного додаткового. Це обумовлюється певною причиною, а саме: як вже було зазначено, при відбуванні основного покарання, пов'язаного з ізоляцією, у більшості випадків засуджений фактично і так позбавлений відповідних прав. Тому зміст додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути ефективним засобом реалізації цілей покарання тільки у тих випадках, коли засуджений перебуває на волі.

Регламентуючи у ч. 2 ст. 98 КК України застосування даного виду покарання до неповнолітніх, законодавець неоднозначно підходить до вирішення питання про те, чи повинно застосування цього покарання до неповнолітніх мати особливості порівняно

з застосуванням його до дорослих злочинців. З одного боку, він передбачає особливий порядок його застосування до неповнолітніх. Проте, з другого боку, не зрозуміло, чи відповідає такий порядок загальній тенденції до диференціації кримінальної відповідальності неповнолітніх у бік її пом'якшення? Так, у переліку основних покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітніх, його не передбачено. Проте воно наявне серед додаткових покарань. Причому в даному випадку застосування його до неповнолітніх відбувається на загальних засадах, тобто без жодних особливостей щодо його змісту та строків, на які воно може застосовуватися. Детально не розглядаючи питання про систему основних покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, зазначимо: з огляду на доцільність існування якомога більшого переліку покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, законодавче обмеження застосування даного покарання як основного до неповнолітніх вважаємо явно невиправданим [7, 168–170; 8, 56–59]. Вказане покарання має цілу низку переваг порівняно із покараннями, пов'язаними з ізоляцією, а саме: а) засуджені до цього покарання не ізолюються від суспільства; б) вони самі облаштовують свій побут, перебуваючи в умовах якісної санітарії й гігієни; в) матеріальне становище цих осіб залежить від них, вони можуть самостійно забезпечувати себе; г) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не призводить до тяжких змін у психіці засуджених [5, 6–7].

Варто погодитися з ученими, які вважають, що застосування цього покарання до неповнолітніх не може спричинити шкоду їх здоров'ю або фізичному та психічному розвитку, на відміну від покарань, пов'язаних з ізоляцією. Сама сутність даного покарання інша. Адже відповідно до ст. 34 КВК України, засуджений до покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю зобов'язаний виконувати вимоги вироку суду, надавати кримінально-виконавчій інспекції документи, пов'язані з виконанням цього покарання, повідомляти інспекцію про місце роботи і проживання чи їх зміну, з'являтися за вик-

ликом до кримінально-виконавчої інспекції. Засудженому забороняється без дозволу кримінально-виконавчої інспекції виїжджати за межі України. Зрозуміло, що наведені обмеження цілком можуть бути покладені на неповнолітніх без істотної шкоди їхнім законним правам та інтересам. Крім того, доцільність застосування цього покарання до неповнолітніх обумовлюється також і тим, що багато з них займаються діяльністю, яка потенційно може призвести до шкідливих наслідків – комп'ютерне програмування, мисливське полювання, управління транспортними засобами тощо [9, 99].

Формально застосування даного покарання можливе лише за наявності таких умов: 1) вчинений особою злочин за своїм характером був пов'язаний з посадою або діяльністю, яку відповідно обіймала особа або якою займалася; 2) під час вчинення злочину особа обіймала певну посаду або займалася певною діяльністю, яка вимагала спеціального дозволу, знань чи навиків; 3) збереження за винним права обіймати певну посаду або займатися певною діяльністю є недопустимим з метою попередження вчинення злочинів аналогічного характеру [1, 296–297]. Звертаємо увагу, що в ч. 2 ст. 55 КК України вказано: зазначене покарання призначається як додаткове за умови, що злочин було вчинено за посадою або у зв'язку із зайняттям певною діяльністю, але не наголошено, що йдеться про виконання певних трудових функцій. З огляду на це не вбачаємо за можливе цілком погодитися з Р.М. Гурою, який вважає, що каральний потенціал розглядуваного покарання реалізується у двох формах: 1) у формі припинення трудового договору із засудженим, який обіймає певну посаду, або анулювання дозволу на заняття певною діяльністю; 2) у формі відмови засудженому в укладанні трудового договору на обіймання певної посади або видачі дозволу на заняття певною діяльністю [5, 8]. Адже річ у тім, що неповнолітні, як було вказано вище, мають багато об'єктивних можливостей для того, щоб заподіяти шкоду об'єктам кримінально-правової охорони у зв'язку із зайняттям певною діяльністю, яка при цьому не пов'язана із виконанням ними трудових функцій. При

цьому важливо зазначити, що відповідно до ст. 188 Кодексу законів про працю України можливості працевлаштування неповнолітніх значно вужчі порівняно з об'єктивно існуючими у них можливостями займатися певними видами діяльності, які потенційно є небезпечними. Крім того, на сьогодні офіційна статистика свідчить: значна частина неповнолітніх фактично працюють і до досягнення ними віку, з якого дозволяється працевлаштування. А це також надає їм можливості використовувати певні види діяльності для заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони [10]. Таким чином, якщо акцентувати увагу тільки на обмеженні трудових прав засудженого до даного виду покарання, сфера його застосування до неповнолітніх буде невиправдано звужена.

У п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24 жовтня 2003 року № 7 відтворюється законодавче положення про можливість застосування цього покарання лише у випадках, якщо вчинення злочину було пов'язане з посадою винного або із заняттям ним певною діяльністю. Можна погодитися з позицією Пленуму: обставина, коли до постановлення вироку підсудний вже не обіймав посаду або не займався діяльністю, з якими було пов'язане вчинення злочину, не є перешкодою для застосування цього покарання. Разом із тим спірним, на наш погляд, є інше положення, передбачене п. 18 вказаної постанови. В ньому йдеться про те, що суд не має права призначати покарання у виді позбавлення права керування транспортними засобами особі, яка фактично його не мала. Вважаємо, в даному випадку немає ні формальних, ні змістовних перешкод для застосування даного покарання в частині позбавлення права займатися певною діяльністю. Передусім таке застереження безпосередньо не впливає із правил застосування даного покарання, передбачених у ст. 55 КК України. Крім того, на нашу думку, цілком логічно надати суду право позбавити винного, який вчинив злочин у зв'язку з певною діяльністю, в майбутньому отримати таке право, яким він вже фактично незаконно ко-

ристувався для вчинення злочину. В іншому випадку особа, яка вчинила злочин, не маючи формально певного права на здійснення відповідної діяльності, безпідставно опинялася б у кращому становищі порівняно з особою, яка вчинила той самий злочин, формально маючи таке право. Такий висновок є досить актуальним щодо неповнолітніх злочинців. Так, якщо неповнолітній ще не встиг отримати права на керування транспортними засобами, проте вже вчинив злочин, пов'язаний із незаконним керуванням транспортним засобом, за який у санкції статті передбачено можливість застосування цього покарання, непризначення його неповнолітньому фактично може об'єктивно зумовити вчинення ним нового аналогічного злочину і не дасть йому повною мірою відчувати покарання, що має виходити з природи вчиненого злочину.

Взагалі підходи різних законодавців щодо можливості застосування цього покарання до неповнолітніх неоднозначні. Так, зокрема, Основи 1991 року взагалі не передбачали його застосування до неповнолітніх. Кримінальний кодекс Російської Федерації (далі – КК Російської Федерації) (ст. 47) та Кримінальний кодекс Республіки Білорусь (далі – КК Республіки Білорусь) (ст. 51) передбачають покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, проте дещо інакше формулюють його щодо неповнолітніх. Так, відповідно до ст. 88 КК Російської Федерації та ст. 119 КК Республіки Білорусь неповнолітні можуть бути позбавлені лише права займатися певною діяльністю, проте нічого не вказано про заборону обіймати певні посади. Вважаємо, таке формулювання цього покарання щодо неповнолітніх варто визнати правильним. Річ у тім, що в науковій літературі вже давно обговорюється питання про можливість неповнолітніх бути суб'єктами злочинів, пов'язаних із перебуванням їх на посаді [11; 7, 49]. Ми не будемо його детально розглядати, оскільки вирішення виходить за межі дослідження. Зазначимо лише, що аргументи вчених, які заперечують таку можливість, видаються переконливими. Адже перебування на певній посаді завжди передбачає не тільки повну, а й під-

вищену відповідальність. До того ж не тільки за свої діяння, а й в окремих випадках – за діяння своїх підлеглих. Зрозуміло, це не характерно для правового становища неповнолітніх згідно з нашим законодавством. У зв'язку із цим, на нашу думку, доцільно відмовитись від застосування цього покарання до неповнолітніх в частині позбавлення права обіймати певні посади, оскільки його застосування не має сенсу. Крім того, таке його законодавче формулювання може бути використане як додатковий аргумент при вирішенні питання про можливість неповнолітнього бути суб'єктом службових чи інших злочинів, пов'язаних із обійманням певних посад.

На наш погляд, важко переоцінити потенційні можливості застосування до неповнолітніх додаткового покарання, що розглядається. Воно має низку переваг навіть порівняно з таким покаранням, як штраф. Адже в даному випадку неповнолітній практично щодня відчуває на собі тягар певних правообмежень, на відміну від одномоментної сплати штрафу. В такому випадку відносно несуворий зміст покарання не дасть можливість неповнолітньому відчути вихід із кримінальної юрисдикції. Крім того, висока ефективність застосування даного виду додаткового покарання неповнолітнім може бути аргументована також і можливістю суду обмежити не тільки трудові права, а й інші права та свободи неповнолітнього у різних сферах життєдіяльності. Таке розуміння багатofункціональності цього покарання, на наш погляд, дасть змогу переважно саме за рахунок нього домогтися суттєвого скорочення застосування до неповнолітніх покарань, пов'язаних з ізоляцією.

Відзначаючи високий потенціал даного виду покарання, не можна не погодитися з ученими, які зауважують, що цей потенціал фактично зводиться нанівець через відсутність ефективного контролю за його виконанням. Законодавець за таких обставин мав би подумати насамперед про те, яким чином забезпечувати контроль над особами, засудженими до цього покарання, не посилюючи при цьому кримінальної відповідальності за ухилення від його відбування, оскільки, як показала практика, криміналізація вказаного

діяння не дає бажаного результату [12, 777–778]. З цього приводу Р.М. Гура вважає, що для підвищення ефективності виконання такого покарання необхідно: по-перше, на законодавчому рівні закріпити дійовий механізм контролю за виконанням розглядуваного покарання; по-друге, проводити постійну роботу з персоналом кримінально-виконавчих інспекцій, спрямовану на підвищення їхньої фаховості, правосвідомості й моральної відповідальності за якість своєї діяльності; по-третє, поліпшити матеріальне та кадрове забезпечення кримінально-виконавчих інспекцій [5, 6]. Не заперечуючи в цілому запропонований підхід, вважаємо, що він потребує адаптації до реалій сьогодення. Річ у тім, що існуюча система функціонування кримінально-виконавчих інспекцій, на які покладено виконання цього покарання, навряд чи дасть змогу підвищити правосвідомість та моральну відповідальність персоналу, який у сучасних умовах і так працює переважно заради ідеї. Покращення матеріальних та технічних умов праці за сучасних економічних умов також може стати реальним лише у далекому майбутньому. Вважаємо, що ця ідея може бути реалізована здебільшого за рахунок розширення прав працівників кримінально-виконавчих інспекцій, а також збільшення кола обов'язків, покладених на засудженого відповідно до умов відбування даного покарання, визначених у КВК України. Йдеться про надання безперешкодного доступу працівників кримінально-виконавчої інспекції до помешкання, місця роботи та навчання, про можливість покладення на неповнолітнього обов'язку періодично протягом дня телефонувати відповідному працівникові кримінально-виконавчої інспекції і звітуватися про місцеперебування, джерела отриманих доходів тощо.

Враховуючи загальну тенденцію законодавця до скорочення строків та розмірів покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, порівняно з розмірами покарань дорослих злочинців, необхідно звернути увагу на строки розглядуваного покарання у випадку його застосування як додаткового до неповнолітніх злочинців. Адже законодавець не передбачає жодних скоро-

чень строків даного покарання у випадку його застосування до неповнолітніх, що, на наш погляд, без достатніх для того підстав є винятком із загального правила гуманізації кримінального законодавства і особливостей прояву такої гуманізації щодо неповнолітніх [6, 116]. Враховуючи те, що в чинному КК України законодавець використовує, за загальним правилом, коефіцієнт «- 2» для скорочення строків та розмірів різних покарань неповнолітніх, можна запропонувати використання даного коефіцієнта і для скорочення строку цього покарання. Так, зокрема, максимальний розмір штрафу для неповнолітніх скорочено вдвічі, так само скорочено максимальний та мінімальний строки громадських робіт, а також максимальний строк виправних робіт. З огляду на викладене межі строків даного покарання у випадку його застосування до неповнолітніх можуть бути від шести місяців до півтора року.

Таким чином, проаналізувавши законодавчу регламентацію застосування до неповнолітніх покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, доходимо таких висновків.

Послідовно дотримуючись ідеї гуманізації кримінальної відповідальності неповнолітніх, одним із проявів якої є скорочення строків та розмірів покарань порівняно із

розмірами покарань, передбаченими для дорослих злочинців, пропонуємо вдвічі скоротити мінімальний та максимальний строки даного додаткового покарання щодо неповнолітніх.

Застосування розглядуваного покарання до неповнолітніх злочинців може бути досить ефективним засобом індивідуалізації кримінальної відповідальності щодо них. Проблема підвищення ефективності його застосування може бути вирішена шляхом удосконалення та розширення переліку обов'язків, які входять до змісту даного покарання, а також відповідного збільшення прав працівників кримінально-виконавчої інспекції під його виконання.

У порядку *de lege ferende* пропонуємо максимально розширити застосування даного покарання до неповнолітніх шляхом вказівки на можливість його застосування і як основного, і як додаткового.

З метою розширення сфери застосування розглядуваного покарання обґрунтовано позицію, згідно з якою позбавлення права займатися певною діяльністю може бути застосоване до неповнолітніх не тільки у тих випадках, коли мало місце фактичне зловживання під час вчинення злочину відповідним правом, а й у випадках, коли неповнолітній використав його для вчинення злочину.

#### Список використаних джерел:

1. Энциклопедия уголовного права / [издание профессора Малинина]. – Т. 8: Уголовная ответственность и наказание. – СПб: ГКА, 2007. – 800 с.
2. Бурдін В.М. Санкції окремих статей Особливої частини КК України потребують змін / В.М. Бурдін // Життя і право. – 2004. – № 4. – С. 44–51.
3. Аветисян П.А. Дополнительные наказания и их назначение: дисс. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08 / П.А. Аветисян. – Казань, 2003. – 199 с.
4. Маляренко В.Т. Про покарання за новим Кримінальним кодексом України / В.Т. Маляренко. – К.: Фонд «Правова ініціатива», 2003. – 156 с.
5. Гура Р.М. Виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Р.М. Гура. – Х., 2003. – 20 с.
6. Дополнительные виды наказаний: уголовно-правовой и уголовно-исполнительный аспекты: моногр. / [А.Н. Павлухин, Н.Н. Кулешова, В.Е. Южанин, Н.Д. Эриашвили; под ред. А.Н. Павлушина]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2007. – 190 с.
7. Бурдін В.М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: моногр. / В.М. Бурдін. – К.: Атіка, 2004. – 240 с.
8. Сахарук Т.В. Проблеми призначення покарання неповнолітнім / Т.В. Сахарук // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. праць. – Х.: Право, 2004. – Вип. 8. – С. 56–59.
9. Антипов В.В. Обставини, що виключають застосування кримінального покарання: моногр. / Антипов В.В., Антипов В.І. – К.: Атіка, 2004. – 208 с.

10. Григорович Н.В. Праця дітей в Україні (за результатами вибіркового обстеження) / Н.В. Григорович // Статистика України. – 2001. – № 1. – С. 54–56.
11. Соловій Я. Щодо визначення меж кримінальної відповідальності / Я. Соловій // Право України. – 1995. – № 12. – С. 52–54.
12. Полный курс уголовного права: в 5 т. / [под ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуженного деятеля науки РФ А.И. Коробеева]. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2008. – Т. 1: Преступление и наказание. – 1133 с.

*Наталія КОВТУН*

**ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ЯК ДОДАТКОВЕ ПОКАРАННЯ ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ**

**Резюме**

*Висвітлюються особливості застосування додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю до неповнолітніх злочинців. Внесені пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності застосування даного виду покарання щодо неповнолітніх.*

*Наталія КОВТУН*

**ЛИШЕНИЕ ПРАВА ЗАНИМАТЬ ОПРЕДЕЛЕННЫЕ ДОЛЖНОСТИ ИЛИ ЗАНИМАТЬСЯ ОПРЕДЕЛЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КАК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЕ НАКАЗАНИЕ ДЛЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ**

**Резюме**

*Освещаются особенности применения дополнительного наказания в виде лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью к несовершеннолетним преступникам. Внесены предложения, направленные на повышение эффективности применения данного вида наказания к несовершеннолетним.*

*Natalia KOVTUN*

**DEPRIVATION OF RIGHT TO HOLD CERTAIN POSTS OR TO PERFORM CERTAIN ACTIVITY AS SUPPLEMENTARY PUNISHMENT FOR JUVENILES**

**Summary**

*The author examined the specialties of deprivation of right to hold certain posts or to perform certain activity enforcement as supplementary punishment for juvenile offenders. The author formulated propositions on increasing efficiency of those kind of punishment application to juveniles.*